

JAROSLAV BURIAN

O NĚKTERÝCH POSTAVÁCH ROMÁNU ŽIVOT KLIMA SAMGINA M. GORKÉHO

V románě *Život Klíma Samgina* vystupuje velké množství postav. Většina z nich se objevuje v knize vždy jenom na kratší dobu, potom mizí z čtenářova dohledu a po čase se opět vynoří. Do zorného pole hlavního hrdiny a čtenáře se tak dostává hned ta, hned zase ona postava, a to na různých etapách svého vývoje a života společnosti. Pozorný čtenář však dovede vysledovat její vývoj a zařadit ji do příslušné skupiny postav. (To je toliko zčásti provedeno v současné literatuře o Gorkém a o tomto románě.)

V *Životě Klíma Samgina* je několik postav z prostředí inteligence. Některé z nich jsou episodické, přesto však mají v románě, jehož hlavním thematem je chování ruské inteligence v revolučních událostech počátku našeho století, velký význam. Kniha Gorkého ukázala, že ruské inteligenci v její většině zůstaly revoluční zájmy ruského lidu cizí. M. Gorkij to přesvědčivě dovedl na postavě hlavního hrdiny románu a jeho duchovních souběžců. Proti těmto představitelům buržoasní inteligence, sobecké, prospěchářské a renegátské, postavil spisovatel pokrokovou inteligenci v čele s Kutuzovem.

Gorkij byl vždy odpůrcem vulgarisace, biologického výkladu společenských jevů a pod. To se projevuje v celé jeho tvorbě a také v *Životě Klíma Samgina*. Gorkij typisoval společenské jevy a skupiny vždy v celé řadě představitelů; to mu dávalo možnost dosáhnout velmi široké typisace a neobyčejně životného zobrazení společenských jevů.

V duchu těchto zásad zobrazil proletářský spisovatel vedle přesvědčených souběžců Klíma Samgina i lidi, kteří se dovedou zbatit zátěže výchovy a minulosti a postavit se po bok revolučnímu proletariátu. To ukazuje Gorkij na případě Samginova bratra Dmitrije, lékaře Makarova, právníka Tagilského, doktora Fljorova a koncipienta Charlamova.

Zmíněná kompoziční zvláštnost románu — zobrazování evoluce hrdinů v epizodách značně od sebe vzdálených — přispěla patrně k tomu, že některé postavy románu dostaly v odborné literatuře nesprávný výklad jako Samginovi nohsledové. Týká se to především dvou dosti významných postav — doktora Makarova a zvláště Tagilského.¹ Ostatní pak, kromě Dmitrije Samgina, zůstaly bez povšimnutí. Tyto postavy však mají v knize značný význam.

Dmitrij Samgin, stejně jako Klim vyrostl v prostředí upadajícího nacionalismu. Také později, za Klimových studií v Petrohradě, pohybují se s počátku oba bratři v téměř stejném prostředí. Působí na ně celkem stejné vlivy. Dmitrij je však částečně překonává. Není tak prázdně samolibý jako Klim a také neprošel Varavkovou školou buržoasního podnikání a filosofie. Dmitrij je prostší a věc-

nější. Zatím co Klim sní o tom, že napíše knihu, Dmitrij v těžkých podmínkách ve vyhnanství napsal a později také otiskl knihu o etnografii ruského severu.

Za studentských let, strávených v Petrohradě, se Dmitrij seznamuje s revoluční teorií marxismu; Klim nachází na jeho stole Leninovu práci. Spolu s Kutuzovem provádí Dmitrij agitaci mezi dělníky.

Jak však vychází najevo po jeho návratu z vyhnanství nezavil se Dmitrij zcela následky buržoasní výchovy. Projevily se u něho přežitky buržoasního humanismu, pro něž odmítá nutnost dalšího zostřování třídního boje a upadá do menševických chyb. Nechápe nutnost svolání třetího sjezdu a leninské revoluční taktiky. Nesprávné závěry činí Dmitrij po rolnickém povstání na jihu Ruska po zběsilých represáliích carismu proti povstalým rolníkům; to vše působí na Dmitrije otrěsně. V dopise Klimovi se přiznává, že nemůže nenávidět potlačovatele povstání, protože i potlačování jsou také příšerně ukrutná.² Dmitrij Samgin, který upadl do zajetí buržoasního humanismu, tvrdí, že svou povahou není schopen nenávidi nezbytné pro revolucionáře. I své známé — bolševiky — podezřívá, že nenávidí skutečnost také z rozumu, theoreticky.³ Všechny Dmitrijovy výroky svědčí o tom, že myšlenky bolševismu, zásady socialistického humanismu a nové morálky jsou ještě Dmitrijovi cizí.

Tato okolnost se projevuje také v poměru Dmitrije Samgina k dekadentnímu umění. Verše, které oslavují renegátství, považuje za talentované, vcelku kladně hodnotí také poesii inspirovanou mysticismem. Jeho pobouření vyvolává však divadelní hra Gorkého Na dně. Charakterisuje ji jako fejetou na thema o humanismu a prohlašuje, že se ten humanismus, přihřátý do anarchismu, nehodí do současnosti.⁴

To, že Dmitrij nepřítivně přijímá hru Gorkého, který s revolučních posic bičoval zlořády buržoasní společnosti, oslavoval utlačeného člověka a vyzýval vydědence ke sjednocení, koresponduje u Dmitrije s pokrouceným výkladem politiky bolševické strany jako anarchismu, s charakteristikou bolševiků jako vzbouřenců. S tímto nepochopením taktiky bolševismu je spojena i Dmitrijova charakteristika politiky eserů za rolnického povstání jako „bolševismu eserů“. Buržoasní objektivismus, který je vlastní Klimu Samginovi, projevuje se též u Dmitrije jako ideologická základna buržoasního humanismu.

Tyto Dmitrijovy velké politické omyly nemohly být překonány ihned. Teprve v předvečer únorové revoluce po návratu z berezovského vyhnanství se Dmitrij přiznává bratrovi, že byl naladěn reformátorsky a že se nesnášel s bolševismem. Setkání s poltavským marxistou mělo na Dmitrije rozhodující vliv. Dmitrij se dává vážně do studia Marxova díla. Podle vlastních slov začíná chápat, že Marxova filosofie dějin úplně odstraňuje všechny buržoasní sociologie a jiné chytristíky. O Leninovi se vyjadřuje jako o velkém politickém mysliteli.⁵

Mění se také Dmitrijovo chování. Dmitrij se snaží z posledního vyhnanství uprchnout. Jeho aktivita a odvaha bojí Klimovy ustálené představy o Dmitrijovi jako o pasivním člověku.

O přitažlivé síle revoluce svědčí také osud Makarovův. V jinošských letech a v údobí zralosti je Makarov jednostranně pohroužen do studia a myšlenek o pohlavní otázce, o osudu ženy atd. Jeho úvahy mají v sobě mnoho správného, zastiňují mu však jiné otázky. Makarov jako člověk vnitřně opravdový vyslovuje za moskevského ozbrojeného povstání myšlenku, které se Klim Samgin bojí. Makarov se ptá sebe i Samgina, proč oba pomáhali bolševikům; když k nim nechovají sympatie. Říká však, že pravými revolucionáři jsou

bolševici; bijí prý přímo — čelem do stěny. Uzavírá, že se to tak asi má dělat.⁶ Přes aforističnost vyjádření svědčí Makarovovy úvahy o tom, že v jeho myšlení nastává obrat.

Ve Švýcarsku při rozmluvě se Samginem má již Makarov k revoluci aktivnější poměr. Klim Samgin slyší v jeho slovech ohlasy myšlenek Kutuzovových. Lékař Makarov, který do důsledků promyslel úlohu lékařství ve společnosti, přistupuje s větším rozhledem ke společenským otázkám a formuluje své vlastní zdůvodnění, proč je revoluce nutná. Jako odborný lékař-gynekolog pozoruje příznaky rozkladu buržoasie.⁷

Příznačný je také název práce, kterou Makarov napsal. („Sociální příčiny hysterie u žen.“) Když Makarov říká Samginovi o této práci, tvrdí, že zná dobře buržoasii, kterou musí léčit.

Poté Makarov nadlouho mizí ze Samginova dohledu. V údobí reakce se Samgin dovídá, že Kutuzov přijel do Ruska na Makarovův pas; z toho vysvítá, že Makarov podstupuje pro věc revoluce velké nebezpečí. Makarovovy osudy nejsou v *Životě Klíma Samgina* uzavřeny, o jeho dalším vývoji se nedovídáme.

V blízkosti Jelizavety Spivakové lze také pozorovat jednotlivé představitele inteligence, kteří jsou vtahováni do revolučního procesu a spolupracují s bolševiky. Pořádají přednášky a diskuse o politické situaci atd. Je to na př. Fljorov, spolupracovník redakce „Našeho kraje“ a dále doktor Ljubomudrov, který má ke Spivakové přátelský vztah.

Fljorov pracuje na knize „Sociální příčiny psychických nemocí“ a tvrdí, že existující společenský pořádek neustálým násilím na občanech vytváří lidi s hypertrofovanou nebo atrofovanou vůlí. Fljorov dokládá, že jen socialismus může ustavit svobodné a normální uplatňování volní energie.⁸

Doktor Ljubomudrov je nadšen bolševiky a zejména Kutuzovem, jehož charakter mu připomíná revolucionáře Željabova.⁹ Ljubomudrov skepticky hodnotí individuální teror eserů. Práví, že měšťáci ztratili víru v další možnost života podle dřívějšího ustáleného pořádku; měšťáci prý cítí, že skutečnost je třeba ospravedlnit. Nemůže však žádné ospravedlnění najít, protože neexistuje.¹⁰

Doktor předpovídá ztroskotání „gründerských“ snah Varavkových a všech kapitalistů Varavkova typu. Podle doktorova vyjádření přišli se stavbami svých babylonských věží a egyptských pyramid opožděně; otroků je nedostatek a dělníci nechťejí nesmysly.¹¹

Tyto dvě episodické postavy románu spolu s jinými ukazují vliv komunistické strany na venkově již v údobí před revolucí r. 1905. Tento vliv je zobrazen také v některých episodách románu (na př. v organisování přednášek o 9. lednu 1905 ve spolupráci s místní inteligencí v rodném městě Klíma Samgina).

Složitou cestou vývoje prochází právník Tagilskij. Z počátku ho vidíme v kroužku „legálních marxistů“ v Preisově bytě. Tagilskij je pro tuto skupinu typický. Velmi dobře zná statistické údaje o národním hospodářství Ruska a jiných zemí. V tomto směru je jakýmsi encyklopedickým slovníkem celého kroužku. Tagilskij na rozdíl od Berendějeva, jediného člena kroužku, který vidí nevyhnutelnost revoluce a obává se jí, mluví o revolučních marxistech jako o nepřátelích kultury. Tagilskij je objektivista a eklektik; mezi jeho výroky najdeme na př. tvrzení, že stát je orgánem útlaku osobnosti.¹²

V mládí prožil Tagilskij osud sirotka, utiskovaného v měšťáckém prostředí,

bydlil u otčíma, majitele nevěstince. V gymnasiu se poznal s vedoucím marxistického kroužku. Podle vlastních slov se od něho dozvěděl, že inteligence posluhuje buržoasii stejně jako kuchaři, kočí atd.¹³ Tagilskij, jehož samolibost tím byla dotčena, se rozhodl, že nepravdivost tohoto tvrzení dokáže: absolvoval právnickou fakultu a začal pracovat jako zástupce prokurátora.

Také v osobním životě je Tagilskij typickým představitelem rozkládajícího se zřízení, které sám podporuje svou prací. Svě manželství, které se posléze rozpadá, doplňuje nevěrami a návštěvami nevěstince. Po r. 1905 v údobí stolypinské reakce se jako prokurátor účastní procesů proti bolševikům. Jejich smělé chování otráslo přesvědčením Tagilského. Tagilskij říká o bolševicích, že jsou nepřáteli, které by přál každému. Prohlašuje bolševika-„volní typ“ za neobyčejně užitečný pro Rusko.¹⁴

Tagilskij si uvědomuje nespravedlnost svého poměru k revolučnímu hnutí. Začíná jej revidovat a zavrhuje „estěty a milovníky slušného školního myšlení“, kteří považují Leninovo politické učení za primitivní. Tvrdí, že Leninova díla je třeba číst čestně.¹⁵

Pro služební přestupky je Tagilskij z úřadu prokurátora propuštěn. Koncem údobí stolypinské reakce vidíme Tagilského v Dronovově kroužku, kde bývalý prokurátor podrážděně kritizuje dekadentské verše mladého básníka.

Na schůzi u Laptěva-Pokatilova Tagilskij dokonce podporuje Kutuzova při srážce s buržoasními inteligenty. Demaskuje tuto inteligenci a tvrdí, že bolševici a konkrétně Kutuzov představují nový typ ruského inteligenta. V bouřlivé debatě hájí Tagilskij své závěry. Na ironické repliky pochybovačů, kteří se ptají, kde najít originální rysy nového inteligenta-bolševika, volá Tagilskij vyzývavě, aby četli Pravdu.¹⁶

Tagilskij tíhne k této nové inteligenci, sblížuje se s jejími posicemi a naopak se snaží distancovat se od buržoasních inteligentů.

Tagilskij připomíná, že výstřely na lenských nalezištích vyvolaly vlnu stávek. Dokazuje, že šlo o stávky politické a nikoli hospodářské. Dokládá to přesnými čísly. Zachovává si svou vášeň pro cifry, počítá však jiná fakta a jinak než v Preisově kroužku, kde se o cifry, dokazující růst dělnického hnutí, nikdo nezajímal.¹⁷ Tagilskij se shoduje s bolševiky také v hodnocení mezinárodní situace Ruska. Na rozdíl od ostatních přítomných tvrdí, že válka s Německem je blížká a nevyhnutelná.

I poté kritizuje Tagilskij různé jevy ve společenském životě Ruska; přitom je spojuje se zrůdností carismu. To se týká na př. jeho výroky o antisemitismém procesu, inscenovaném v předvečer jubilea Romanovců, a o tom, že ministři sabotují práci dumy.

Tagilskij se svými nově zaměřenými výpočty blíží k závěrům, které činí v této době bolševici. Dronov oznamuje, že Tagilskij vypočítal, kolik stojí aparát ruského samoděržaví a francouzské republiky. Zjistil, že výdaje za republikánské úřady nejsou o mnoho menší.¹⁸ Tento závěr souhlasí s tím, co praví Lenin v knize *Stát a revoluce*, když mluví o aparátu francouzské republiky.

Za imperialistické války určuje sám Tagilskij svou posici jako posici člověka, který vypadl z buržoasní společnosti, jejíž zřízení pociťuje jako nepřátelské, namířené proti sobě. Říká Goginovi: „Patřím mezi ty inteligenty, kteří jsou zproletarisováni více než kterýkoli dělník. Dělník, i když má nepříliš vysokou technickou kvalifikaci, je nejen pánem své fyzické energie, nýbrž může si také cenit svých technických znalostí jako nějaké pravdy, jako zjevné

užitečnosti. Já mám kvalifikaci právníka, ochránce společnosti proti porušování jejího sociálně politického pořádku, vlastnictví, proti ohrožování života jejích členů. Ale představte si, že u mne zmizelo vědomí nutnosti bránit tento pořádek, představte si, že cítím tento pořádek jako nepřátelský vůči sobě. Jako něco, co mne mrzáčí.“¹⁹

Za války je Tagilskij stejně jako Klim Samgin členem Svazu měst. V této funkci podniká různé cesty. Při jedné z nich kritizuje válečnou politiku carské vlády. Dokazuje číslly, že Rusko upadá do koloniální závislosti na cizím kapitálu, především na francouzském. Tvrdí, že ruská armáda hraje úlohu žoldnéřské armády Francie, která touží po revanši za r. 1871 a po ztraceném Porýní. Tagilskij je tehdy reakčně zaměřeným spolecestujícím obviněn z bolševismu a z toho, že vykládá Leninovy názory. Tagilskij odpovídá, že Lenin je znamenitým znalcem národního hospodářství. Další část odpovědi Tagilského, přerušené hvízdnutím lokomotivy, svědčí o tom, že se Tagilskij blíží k uznání diktatury proletariátu, nejdůležitějšího článku politiky bolševické strany: „Odmyslíme-li si fantastickou myšlenku o diktatuře proletariátu, mohli by se naši ministři u Lenina mnohému naučit; je to národohospodář s výjimečnými znalostmi a talentem... Ostatně pokud jde o mne, i diktatura dělnické třídy...“²⁰.

Ve výrocih Tagilského někdy ještě zaznívají tóny jeho starého poměru k revolučnímu učení proletariátu, přežitky buržoasního objektivismu „legálních marxistů“. Především je však zřejmé, že se Tagilskij snaží číst Lenina, jak sám požadoval, „pozorně a čestně“.

Na schůzích Svazu měst a při jiných příležitostech se „slušní lidé“ vyhýbají setkáním a rozmlouvám s Tagilským. Není to proto, že by je urážel osobní život Tagilského. Ten jim před tím nevadil. Skutečnou příčinou změny jejich vztahu k Tagilskému, který se neustále diferencuje od bývalých „legálních marxistů“, je jeho názorový obrat. Dotázán Struvenem na své názory, Tagilskij odpovídá: „Kdyby bylo možné vykupovat myšlenky jako koně, kteří se zatoulali do panského ova, dal bych vám pětník za každou svou myšlenku, která bylo použito ve sborníku ‚Věchy‘.“²¹ Tagilskij se zde aforisticky zřiká svých starých názorů. Přál by si, aby mohl zničit svou minulost, spjatou s přísluhováním vládnoucím třídám.

K představitelům buržoasie a k jejich názorům na válku a budoucnost Ruska se Tagilskij chová čím dále tím skeptičtěji a vysměšněji. Ve svých projevech kritizuje vládu, která zavlékla Rusko do války, pranic se neohlížejíc na jeho zaostalost. Poměr Tagilského k válce je stále zápornější.

Za svých cest na frontu ve funkci „zemhusara“ se Tagilskij chová mezi vojáky tak, jak to odpovídá jeho novým názorům. Podle svědectví Charlamovova pohlížejí důstojníci na Tagilského nepřátelsky a rozšiřují pověsti, že je ve spojení s policií. Příčinou tohoto poměru důstojníků k Tagilskému jsou rozmluvy Tagilského s prostými vojáky. Z Charlamovových nárazek vysvitá, že Tagilskij rozmlouval s vojáky v duchu svých nových názorů.

Bývalý prokurátor byne při obraně zájmů prostých vojáků. Obviňuje členy válečného soudu, kapitána Veljaminova a kapitána Zaguljajeva, že odsoudili jako zběhy — nevinné, nepříčetné vojáky, kteří se za dělostřelecké palby pomátli. Důstojníci, kteří ho vraždí, kladou mu za vinu také to, že demaskoval protivlasteneckou politiku kapitalistů, kteří prostřednictvím Japonska hospodářsky podporovali nepřítele.

Tagilskij nejen vypadl z buržoasní společnosti, nýbrž začíná proti ní do-

konce bojovat.²² Bojuje izolovaně a málo účinnými prostředky, nepřemýšlí o nutnosti organisovaného boje. Proto ztroskotává.

M. Gorkij ukázal v postavě Tagilského, jak těžká byla cesta k chápání revoluce pro člověka, který začal uvědoměly život rozhodnutím bojovat proti všemu pokrokovému a podporovat ve vysoké funkci prohnitý utlačovatelský režim. Avšak přitažlivá síla revoluce, škola revolučních událostí, které se odehrávaly před jeho očima, přinutily Tagilského, aby změnil svou životní dráhu, přezkoumal své názory a vystoupil proti zřízení, jež se v mládí rozhodl hájit. V jeho projevech najdeme někdy tón individualismu a utopismu (na př. ve scéně sporu s členy vojenského soudu). Nelze však, jak se dosud děje v pracích pojednávajících o *Životě Klíma Samgina*, přecházet bez povšimnutí druhou etapu ve vývoji názorů Tagilského. Tagilskij v druhé fázi svého vývoje naprosto není duchovním souběžcem Klíma Samgina.

K řadě analysovaných postav patří také Charlamov, koncipient Samginovy advokátní kanceláře, do níž přichází krátce před vypuknutím první světové války. Nejdříve na sebe Charlamov obrací pozornost svou sběratelskou vášní pro reakční literaturu. Udivuje tím Samgina a přímo se chlubí, když jmenuje názvy desítek takových knih, jako Lopatinův román „Mor“, Rodionovův „Náš zločin“, „Nemocnou Rus“ Merežkovského, Lokofovo „Ospravedlnění nacionalismu“, Stolypinovy „Reči“. V předvečer války přináší Charlamov Samginovi a Jeleně již něco jiného — politické karikatury, které demaskují militarismus, a materiály, odhalující zradu menševiků na ideálech internaciona-
lismu a to, že menševici podporují válečné plány carské vlády atd. Kriticismus Charlamova, který ironicky líčí „výbuch lidového hněvu“ při demolování německého velvyslanectví a řádčích carské censury, není však hluboký a nebrání Charlamovovi v tom, aby nevstoupil dobrovolně do armády.

Teprve na frontě, kde se Charlamov stýká s bolševikem Jakovem Korněvem, který v r. 1905 velel bojovníkům barikády, postavené u Samginova domu, začíná Charlamov po hořkých zkušenostech z války svůj poměr ke skutečnosti měnit. Jeho kritika a ironie ztrácí ráz clownovského žertěrství a naplňuje se novým obsahem. Charlamov sympatisuje s činností Tagilského mezi vojáky a chrání ji před dotěrnými otázkami Samginovými. Zřejmě pochopil, že proces revoluce, který kdysi s nezávazným humorem vysvětloval Jeleně²³, je nezbytný a že účast v něm je povinností všech čestných lidí. O tom svědčí důvěra bolševika Jakova k Charlamovovi, jeho nadřazenému. Jakov mu vypravuje pravdivě, jak byl zabit Tagilskij (Charlamov se v této epizodě ztotožňuje s Jakovovým názorem na vraždu, rychle Jakova odesílá, aby ho tak zbavil slídivých Samginových otázek). Charlamovova ironie je tentokrát již namířena konkrétně — proti Samginovi, „obranáři“. Nově využívá také svých znalostí dějin ruské reakce. Když mluví o zabítí Tagilského, vysvětluje: „Podívejte se: vím přesně, že v r. 1905 byl kapitán Veljaminov poručíkem pskovského pluku a byl velitelem té roty, která popravovala lidi u Alexandrovského parku.“²⁴

Na postavě Charlamovově je ukázán růst a přerod člověka, původně buržoasního inteligenta, v podmínkách imperialistické války. Charlamovův sociální pohled se pod vlivem revoluční propagandy bolševiků zostřuje.

Gorkij, mistr mnohostranně založené typisace, dovedl při líčení úpadku buržoasní inteligence jako společenské vrstvy zachytit v řadě uvedených postav případy přechodu jednotlivých představitelů této společenské vrstvy k revolučnímu hnutí. Jejich přechod není z různých příčin vždy zcela dokončen.

Ve svém celku však náleží skupina postav, které jsme podrobili rozboru, k silám revoluce, zobrazeným v *Životě Klíma Samgina*. Radí se především k postavám narodníků, kteří v devadesátých letech přecházejí k marxismu (Pojarkov, L. Somovová a Dunajev), ke skupině marxistické inteligence (Kutuzov, Spivaková atd.) a k revolučním silám vůbec. Zobrazení revolučního hnutí je tedy v románě mohutnější, než vysvitá z dosavadních výkladů románů podávaných v odborné literatuře. To, že tyto postavy jsou vedlejší, nebrání, abychom je nepovažovali za důležité, neboť román má jedinou hlavní postavu pokud jde o místo, jež v románě zaujímá. A celé dílo dokazuje, že to, co hlavní hrdina považuje za vedlejší a episodické, je podstatné a nejdůležitější — revoluce a její velká přitažlivá síla.

P o z n á m k y

¹ Viz A. Мясников. *М. Горький, Очерк творчества*, ГИХЛ, М., 1953, str. 541, kde je Tagilskij hodnocen jako záporná postava.

² М. Горький. *Собрание сочинений в тридцати томах*, ГИХЛ, М., 1950—1956, sv. 20, Жизнь Клíма Самгина, str. 443.

³ Tamtéž, sv. 20, str. 443. — ⁴ Tamtéž, str. 514. — ⁵ Tamtéž, sv. 22, str. 515. — ⁶ Tamtéž, sv. 21, str. 16—17. — ⁷ Tamtéž, sv. 22, str. 40. — ⁸ Tamtéž, sv. 20, str. 500. — ⁹ Tamtéž, str. 500. — ¹⁰ Tamtéž, str. 503. — ¹¹ Tamtéž, str. 503. — ¹² Tamtéž, sv. 22, str. 121. — ¹³ Tamtéž, str. 136. — ¹⁴ Tamtéž, str. 149. — ¹⁵ Tamtéž, str. 149. — ¹⁶ Tamtéž, str. 316. — ¹⁷ Tamtéž, str. 317. — ¹⁸ Tamtéž, str. 480. — ¹⁹ Tamtéž, str. 456. — ²⁰ Tamtéž, str. 399. — ²¹ Tamtéž, str. 436.

²² Aktivitu Tagilského přehlíží J. Tager v knize Б. Михайловский, Е. Тагер. *Творчество Горького*, издание второе, дополненное, АН СССР, Институт мировой литературы им. А. М. Горького, 1954, str. 215—216, který Tagilského nesprávně řadí k Ljutovovi, Turobojevovi a Marině Zotovové.

²³ М. Горький. *Собрание сочинений в тридцати томах*, ГИХЛ, М., 1950—1956, sv. 22, str. 493.

²⁴ Tamtéž, str. 460.

О НЕКОТОРЫХ ОБРАЗАХ ЖИЗНИ КЛИМА САМГИНА М. ГОРЬКОГО

В статье освещается сложный, противоречивый путь группы персонажей из буржуазной интеллигенции (Дмитрий Самгин, Тагильский, Макаров, Харламов) в сторону революции и народа, оспрашивается трактовка образов Тагильского и Макарова, имеющая место в работах некоторых горьковедов. Под воздействием работы партийной организации, возглавляемой Л. Спивак, становятся на сторону народа Любомудров, Флеров и др.

Широкая и многогранная типизация позволила Горькому отразить в ряду названных героев отдельные случаи перехода представителей буржуазной интеллигенции к революционному движению. Такой показ судеб буржуазной интеллигенции, учитывающий всевозможные случаи развития ее представителей, придает жизненную полноту изображению общественно-политической действительности описываемой эпохи. Изображение революции и ее притягательной силы в романе является более широким, чем обычно считается.

J. B.

**ÜBER EINIGE ROMANGESTALTEN AUS KLIM SAMGINS LEBEN
VON M. GORKI**

Die Abhandlung bringt eine Erklärung des komplizierten und widerspruchsvollen Weges einer Gruppe von Gestalten aus dem Milieu der bürgerlichen Intelligenz (Dmitrij Samgin, Tagilskij, Makarov, Charlamov) auf die Seite der Revolution und des Volkes; gleichzeitig widerlegt der Verfasser eine falsche Deutung der Gestalten von Tagilskij und Makarov, die wir noch bei einigen Forschern finden. Auf die Seite der Revolution stellen sich Ljubomudrov, Fljorov u. a., die unter dem Einfluß der von I. Spivak geführten Parteiorganisation stehen.

Dank der breiten und vielseitig angelegten Typisierung konnte Gorki in den Schicksalen der genannten Helden die einzelnen Fälle des Überganges der Repräsentanten der bürgerlichen Intelligenz in das Lager der revolutionären Bewegung widerspiegeln. Eine solche Darstellung der Schicksale der bürgerlichen Intelligenz, die die verschiedensten Möglichkeiten der Entwicklung ihrer Repräsentanten in Kauf nimmt, verleiht der Widerspiegelung der in unserem Roman geschilderten Epoche eine große Lebensfülle. Die Darstellung der Revolution und ihrer Anziehungskraft ist in diesem Roman reichhaltiger, als man bisher anzunehmen geneigt war.

Übersetzt von M. Beck.